

Т. В. Родіонова

к.ю.н., доц.

ОЗНАКИ ОСОБИ ЗАСУДЖЕНОГО, ЯКИЙ ВЧИНЯЄ ЗЛОЧИН У КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧИХ УСТАНОВАХ

Кризові процеси у суспільстві значною мірою підсилюють криміналізацію осіб, які відбувають покарання у кримінально-виконавчих установах, створюють передумови до вчинення ними повторних злочинів.

Підвищення ефективності запобігання злочинності у цих установах стало актуальним завданням сучасного етапу реформування Державної кримінально-виконавчої служби України.

Значним здобутком сучасної кримінології є накопичення величезного масиву статистичних даних щодо динаміки і структури злочинності, аналіз різних проблем детермінації та організації профілактичної діяльності. Україна як незалежна демократична держава проголосила пріоритет загальнолюдських

цінностей та дотримання прав і свобод людини у кримінальній та кримінально-виконавчій політиці держави.

Слід зазначити, що під особою злочинця у науковій літературі прийнято розуміти сукупність найбільш характерних властивостей та особливостей, які визначають його як соціальну єдність і разом із тим у найбільшій мірі виражають його індивідуальність та неповторність [1, с. 7].

При вивченні особистісних особливостей засуджених виявляються певні риси, які знаходять своє відображення у таких видах ознак: соціально-демографічних, морально-психологічних, кримінально-правових, кримінально-виконавчих.

Розуміння того, що пов'язано із зазначеними видами ознак, дозволяє визначити не лише негативні сторони особи засудженого, але також виявити ті особливості його характеру, цінності та потреби його особистості, які можуть забезпечити ефективність спеціально-кримінологічних заходів.

До соціально-демографічних ознак належать: вік засудженого, освіта, сімейний стан, працездатність, стан здоров'я та деякі інші ознаки, які суттєво впливають на виправлення, дозволяють диференціювати процес виправного впливу. Вивчення їх у взаємозв'язку з морально-психологічними особливостями особистості дозволяє визначити необхідні заходи запобігання злочинам в УВП [2, с. 32]. Особливості вікового складу засуджених, які вчинили злочин, являє особливий інтерес, оскільки на кожному віковому етапі розвитку особистість із її соціальним змістом неоднакова. Зі зміною віку змінюється обстановка, умови, в яких перебуває, живе, працює засуджений, змінюються соціальні функції, соціальний досвід, звички, характер, способи реагування на конфліктні ситуації.

Слід нагадати і загальновизнану залежність між рівнем освіти та протиправною поведінкою, яка виражається у тому, що чим вище рівень освіти, тим менша ймовірність злочинної поведінки.

Однією із малодосліджених соціально-демографічних ознак засуджених виступає національна приналежність. Вона відіграє важливу роль у сприятливому психологічному кліматі відділення КВУ.

Вчинення злочину повторно, уже в УВП, указує на прагнення особи продовжувати злочинну діяльність, що свідчить про високу суспільну небезпеку пенітенціарної злочинності та вимагає особливої уваги до неї з боку вчених-кримінологів і практичних співробітників кримінально-виконавчої системи, причому працювати вони мають у тісній взаємодії [3, с. 153].

Ю. М. Антонян, аналізуючи психічні особливості засуджених, які вчиняють злочини в УВП, пише: «Значна частина засуджених відрізняється підвищеною тривожністю, переживає страх, постійну турботу, очікування

загрози з боку навколишнього світу, який часто буває до них жорстоким і принижує їх» [4, с. 424].

Специфіка УВП змушує осіб, які раніше вчинили злочин і відбувають покарання, бути готовими, при необхідності, знову вчинити злочин. В основі їх вчинення лежать міжособистісні стосунки, зіткнення індивідуальних і групових інтересів, неформальних і правових норм поведінки. У певної частини засуджених, які вчиняють злочини у КВУ, істотну роль у злочинній діяльності відіграють слабка воля та нездатність розірвати негативні зв'язки у злочинному середовищі.

Так, Н. Г. Шурухнов виділяє три основні групи осіб, які вчиняють злочини під час відбування покарання: перша – кримінально активні особи, які стійко орієнтовані на вчинення злочинів; друга – особи, які схильні до кримінальної діяльності, але не мають постійної установки на вчинення злочинів; третя – особи, випадково втягнуті у злочин [5, с. 74–75].

Зазначимо, що для засуджених, які вчиняють злочини у КВУ, типові індивідуалізм та егоїзм, примітивізм інтересів і потреб, неповага до правоохоронних цінностей, соціальна безвідповідальність. Із активізацією злочинної діяльності посилюється стійкість антисупільних поглядів і звичок.

Зазначене свідчить, що виправлення і ресоціалізація засуджених, які вчиняють злочини у КВУ, це складне завдання, однак можливе. Воно полягає у максимальній нейтралізації негативних особистих властивостей і заміні їх позитивними.

Список використаної літератури

1. Личность преступника / Кондрашков Н. Н., Кудрявцев В. Н., Лейкина Н. С. и др. Москва : Юрид. лит., 1975. 270 с.
2. Ишигиев В. С. Преступность в местах лишения свободы. Проблемы наказания. Улан-Удэ : Изд-во БГУ, 2003. 220 с.
3. Боднар І. В. Проблемні питання запобігання індивідуальної злочинної поведінки засуджених в установах виконання покарань закритого типу. *Вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2009. № 2. С. 151–160.
4. Криминология : учебник / под ред. В. Н. Кудрявцева, В. Е. Эминова. Москва : Юрист, 1995. 512 с.
5. Шурухнов И. Т. Личность пенитенциарного преступника. *Социологические исследования*. 1993. № 8. С. 74–83.